

Сокуренько Валерій Васильович –
кандидат юридичних наук, доцент,
проректор Національної академії
внутрішніх справ по службі

СТАЖУВАННЯ ТА ПРАКТИКА ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Розглянуто питання проходження стажування та практики працівниками органів внутрішніх справ у Національній академії внутрішніх справ.

Ключові слова: стажування; практика; працівники органів внутрішніх справ; професійні знання.

Рассмотрен вопрос прохождения стажировки и практики работниками органов внутренних дел в Национальной академии внутренних дел.

Ключевые слова: стажировка; практика; работники органов внутренних дел; профессиональные знания.

The question of probation and practice by the police at the National Academy of Internal Affairs is considered.

Keywords: training; practice; law enforcement officers; professional knowledge.

Професія працівника органів внутрішніх справ є однією з найскладніших. Не кожному громадянину України вдається опанувати її таємниці та стати високопрофесійним спеціалістом у сфері захисту, охорони й забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин. Проблема підвищення професійного рівня фахівців цієї сфери надто складна, багатогранна й актуальна. Професіоналізм або професійна компетентність визначаються багатьма чинниками. "Професійна майстерність, професіоналізм, професійна компетентність потребують постійного вдосконалення та, зокрема, самовдосконалення, тобто постійного поновлення професійних знань, умінь і навичок, удосконалення психологічних, фізичних, моральних та інших

якостей особистості, які дозволяють виконувати професійну діяльність на високому рівні. Таке самовдосконалення є можливим тільки за умови сформованості в людини здатності і прагнення самостійного оволодіння новими знаннями та способами діяльності, тобто за умов сформованості пізнавальної самостійності особистості" [1, с. 3]. Те, якою вступить система МВС України в нове тисячоліття, настільки ефективно зможе виконувати покладені на неї суспільством і державою завдання, значною мірою залежить від рівня та якості роботи відомчих закладів освіти, в яких здобувають професійну кваліфікацію тисячі майбутніх офіцерів. Від професіоналізму, майстерності, знань й умінь і, не в останню чергу, міцності закладеного в них морального фундаменту залежатиме громадський порядок [2, с. 4]. Водночас для високоякісного виконання завдань, що стоять перед органами внутрішніх справ, необхідні не лише знання, а й уміння, набуті у процесі практичної діяльності під час виконання особами рядового та начальницького складу органів, служб і підрозділів внутрішніх справ своїх посадових обов'язків. Як слушно зазначає з цього приводу Є. В. Охотський: "Знання, навички, уміння, набуті й збагачені в процесі практичної діяльності, мають глибоку міцність, стають важливою передумовою кар'єри державного службовця" [3, с. 144]. Таким чином, професійна підготовка особового складу органів внутрішніх справ охоплює дві найважливіші складові: а) набуття особами рядового та начальницького складу теоретичних знань; б) практичне застосування ними набутих теоретичних знань під час практичних занять або у процесі практичного виконання функціональних обов'язків за тією чи іншою посадою органів, служби чи підрозділу. Саме під час практичної реалізації теоретичних здобутків у сфері правоохоронної та правозабезпечувальної діяльності працівники органів системи МВС України набувають для високоякісного виконання посадових обов'язків службово-професійні вміння й навички.

Практика та навчальний процес нерозривно пов'язані між собою, це ті складові, без яких неможливо підготувати високопрофесійного спеціаліста-правоохоронця. Стажування в Національній академії внутрішніх справ проходять професіонали-практики, які мають значний досвід практичної роботи в органах внутрішніх справ. Для цього в академії створюються кафедри на громадських засадах, на яких працюють найдосвідченіші практики, формується професійне ядро зі спеціалістів усіх напрямів діяльності органів внутрішніх справ: слідчих, оперативних працівників карного розшуку, Державної служби боротьби з економічною злочинністю, служби боротьби з незаконним обігом наркотиків, працівників міліції громадської безпеки.

Незаперечним є й те, що якість професійної підготовки курсантів і слухачів визначається не тільки якістю та змістом навчально-виховного процесу, а й кваліфікацією, професійною майстерністю і досвідом викладацького складу. Науково-педагогічні кадри органів внутрішніх справ

є такою складовою персоналу органів внутрішніх справ, що має один з найвищих рівнів кваліфікації, від якого залежать не тільки формування, підготовка, репродукування професійних якостей майбутніх поколінь працівників органів внутрішніх справ, а й отримання моральної, інтелектуальної, фізичної, матеріально-технічної та інформаційної переваг над злочинним світом. Тому невинне вдосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів має важливе значення не тільки для укріплення кадрового потенціалу вищих навчальних закладів, а й для підвищення якості навчальних занять, що проводяться.

Процес підготовки науково-педагогічних кадрів є також складовою частиною процесів безперервної освіти, що на етапі післядипломної освіти виконує функцію підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, постійного поповнення та оновлення інтелектуального потенціалу вищого навчального закладу. Від зростання професійного рівня педагогічного потенціалу значною мірою залежать подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, активізація науково-дослідних робіт та впровадження їх результатів як у навчальний процес, так і в практичну діяльність органів внутрішніх справ.

Сьогодні перед вищими навчальними закладами системи МВС України постала проблема такого змісту: що має бути пріоритетним під час підбору викладацьких кадрів – практичний досвід чи наявність у певної особи здібностей до викладання, так званих педагогічних здібностей? Практика свідчить, що, зазвичай, викладачі, які мають досвід практичної діяльності, убачають освітню мету лише в передачі свого особистого досвіду, який залишається сталим, тобто таким, що не вдосконалюється, оскільки ці викладачі не мають необхідного досвіду боротьби із сучасною злочинністю і діляться досвідом, що є значною мірою застарілим. У свою чергу, викладачі, які не мають практичного досвіду професійної діяльності в органах внутрішніх справ, надають новітні знання, але переважно теоретичної спрямованості.

У зв'язку з цим, виникає питання: кому надавати перевагу при комплектуванні викладацького персоналу? На нашу думку, пріоритетність у цьому питанні має бути надана працівникам практичних підрозділів, які мають достатній професійний рівень, стаж на практичній роботі не менше п'яти років і схильність до педагогічної діяльності. Педагогічну підготовку цієї категорії осіб необхідно здійснювати через магістратуру навчальних закладів МВС, а також вищих навчальних закладів Міністерства освіти і науки України. Підвищити якість навчально-виховного процесу допоможе запровадження обов'язкового планового стажування науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у практичних підрозділах. Ця практика є напрацьованою в Національній академії внутрішніх справ, але термін його запровадження є надзвичайно стислим, що не сприяє набуттю науково-викладацьким складом управлінського досвіду, системи вмінь і нави-

чок, необхідних для здійснення професійної діяльності відповідно до сучасних вимог, стимулюванню та розвитку професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ.

Таким чином, сучасне практичне навчання і стажування особового складу органів, служб і підрозділів Національної академії внутрішніх справ вимагає подальшого вдосконалення й розвитку. Зокрема, це стосується організаційно-управлінського та нормативно-правового забезпечення порядку проведення практики і стажування, керівництва процесом їх проходження у практичних підрозділах органів внутрішніх справ, змістовності та професійної спрямованості цих форм професійної підготовки осіб рядового й начальницького складу, соціально-правового захисту працівників під час практичного навчання та адаптації останніх до умов конкретної службово-трудової діяльності.

Окрім практики та стажування, для закріплення практичних навиків курсантів у Національній академії внутрішніх справ проводяться тактико-спеціальні навчання. Завдання, що покладаються на органи внутрішніх справ, плануються та виконуються в тісній взаємодії з іншими міністерствами та відомствами, і від якості організації взаємодії залежить успішність проведення цих заходів. Досягнення цього успіху неможливе лише проведенням індивідуальної підготовки певного кола спеціалістів, необхідна комплексна підготовка всіх ланок управління, у тому числі й організації взаємодії з різними службами органів внутрішніх справ. І тому здійснити перевірку готовності курсантів до виконання поставлених завдань можливо лише під час проведення тактико-спеціальних навчань. Так, навчально-науковим інститутом підготовки кадрів кримінальної міліції було проведено тактико-спеціальне навчання "Реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про вчинені злочини", що відбувалося відповідно до сценарію, в якому змодельовано роботу слідчо-оперативних груп в умовах ускладненої оперативної обстановки на території обслуговування та реагування на повідомлення про злочини, що надходять до міськрайвідділу.

Метою навчань є перевірка правильності відпрацювання оперативних планів, удосконалення практичних навичок та відпрацювання готовності всіх підрозділів і зацікавлених відомств за надзвичайних обставин. Навчання дають змогу відпрацьовувати взаємодію різних органів і відомств в екстремальних умовах під єдиним керівництвом. Тактико-спеціальні навчання серед усіх форм навчання відіграють одну з провідних ролей, тому що є найбільш практично значущою складовою професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ.

Дослідження соціально-правової характеристики практики та стажування, проведення тактико-спеціальних навчань як форм професійної підготовки персоналу дало змогу дійти висновку, що практичне навчання перемінного та постійного складу працівників Національної

академії внутрішніх справ є невід'ємною й обов'язковою складовою їх професійної підготовки. З одного боку, сутність практичного навчання полягає у створенні системи вмінь і навичок особового складу щодо захисту, охорони й забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників суспільних відносин, з іншого – сприяє адаптації працівників до безпосередньої високоякісної службової діяльності. Поняття практичного навчання працівників органів, служб і підрозділів внутрішніх справ слід визначити як активний процес застосування ними в умовах, максимально наближених до реальних, теоретичних знань з метою набуття сталих професійних умінь та навичок, необхідних для високоякісного виконання своїх функціонально-посадових службових обов'язків. Основними цілями стажування в органах системи МВС України є такі: а) набуття працівниками, які проходять стажування, досвіду практичної роботи в тих чи інших структурних підрозділах; б) поглиблення спеціальних знань у сфері правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ; в) перевірка професійного рівня та ділових якостей осіб рядового й начальницького складу. Означеними цілями необхідно доповнити розділ п'ятий Настанови з організації професійної підготовки рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України за назвою "Стажування".

Безпосередніми завданнями практики і стажування працівників органів внутрішніх справ Національної академії внутрішніх справ є: а) закріплення й удосконалення отриманих під час теоретичної підготовки знань; б) виховання, прищеплення потреби систематичного поглиблення своїх знань і творчого застосування їх у практичній діяльності; в) використання тактично-методичних і науково-технічних засобів у науково-викладацькій роботі; г) ознайомлення з практичною діяльністю тих чи інших структурних підрозділів органів внутрішніх справ; ґ) безпосереднє виконання особами рядового та начальницького складу конкретних функціонально-посадових обов'язків щодо захисту, охорони й забезпечення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів правовідносин; д) практичне засвоєння положень наукової організації управління і службово-трудової діяльності; е) ознайомлення з науковими й науково-технічними досягненнями та передовим досвідом роботи практичних підрозділів; є) поглиблення отриманих теоретичних знань.

Таким чином, практична підготовка працівників органів внутрішніх справ України є компонентом відомчої освітянської системи, що забезпечує формування висококваліфікованого фахівця-правоохоронця, здатного на високому рівні захищати, охороняти права, свободи та законні інтереси учасників суспільних відносин.

Водночас, ураховуючи особливості сучасного етапу розбудови органів системи МВС України та відомчої системи освіти, проблематика, пов'язана з вивченням організаційно-правового забезпечення проходження практики і стажування особами перемінного та постійного складу, не може не привертати уваги керівництва

Національної академії внутрішніх справ, що активно працює у практичній і науковій галузях у напрямі найбільш якісного забезпечення організаційно-правової сутності практики і стажування в органах, службах та підрозділах внутрішніх справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбач Н. Л. Формування пізнавальної самостійності курсантів вищих навчальних закладів МВС як основа підвищення їх професійної підготовки : [навч. посіб.] / Горбач Н. Л., Ващенко І. В., Тюріна В. О. – К. : Міжнар. фінансова агенція, 1998. – 38 с.
2. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : [наук.-практ. посіб.] / Ануфрієв М. І., Бандурка О. М., Ярмиш О. Н. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.
3. Службная карьера / под ред. Е. В. Охотского. – М. : Экономика, 1998. – 302 с.